

MAIJA SINKA

Latviešu valodas šibrīža stāvoklis

Problēmas skice.

Valstiski juridiskais stāvoklis ir tāds, ka atcelti ir visi padomju laika likumi un nolikumi, tātad arī 46. un 57. gadā mainītā ortogrāfija. Latviešu valodas jautājums risināts vairākos likumos, nolikumi ar praktisko pielietojumu kārtojas Ministru kabineta un citu institūciju atbildībā - un tur tad nu iespējams jautājumu risināt arī pragmatiski.

Latviešu valoda okupācijas gados tiešām manāmi mainījusies - taču tas noticis no padomju likuma spiediena un vispārējas aktīvas rusifikācijas sakarībās - tā nekādā ziņā nav apzīmējama par " valodas attīstību ". **Tas, ka vēl arvien tik plaši to pieņem kā " reālītāti " nozīmē vienīgi to, ka tagadējā valodas politika veiksmīgi turpina uzspiesto mūsu valodas degradēšanu.** Mūsu, arī starptautiski augsti vērtēto patieso zinātnieku - Mīlenbacha, Šmita, Endzelīna, arī rosīgās Rasma Grīšles u. c. - pētījumus noklusē un visādi bīda malā kā neaktuālus, nevajadzīgus, traucētājus...

Šibrīža politika latviešu valodas jautājumos, konkurencē ar svešvalodu plašo ietekmi Latvijas ikdienā, ir nonākusi pabērna lomā. Latviešu valodai nācies galvenokārt aizstāvēties, panākt vienīgās valsts valodas statusu. Valda it kā vispusīga vienprātība, ka Latvijā apdraudētas ir citas valodas, ka latviešu valodai nākotnē nebūs nopietnas nozīmes. - Noteicošās valodas autoritātes tomēr arī aizstāv latviešu valodas " status quo " līmeni. Mūsu nodoms nav gļaut to, bet **panākt vairāk: apziņu un atbildību par mūsu valodas īstām vērtībām un bagātību: par nopietno zinātnieku darba novērtējumu.** Mēs ceram, ka toreiz neatkarības gados sasniegtais - latviešu valodas atsārņošana no ģermānismiem - var atkārtoties atbrīvojoties no padomismiem! - To var panākt ar godīgu atziņu par brīvvalsts valodnieku sasniegumiem, ar latviešu valodas vērtību atjaunošanu un patiesu attīstību nākotnē. Pēc valodnieku pieredzes, tas nav grūti - skolotājiem prasītu pāris stundu nopietni iedziļināties, skolēniem tūliņ pareizi iemācoties, tas nedaudzos gados varētu kļūt par ikdienas praksi savā valodā.

Rīgas Latviešu biedrībā darbojas latviešu valodas attīstības kopa ar valodniekiem Dr.philol. Rasmu Grīslī, mag.philol. Jāni Kušķi, filologiem Pēteri Kļaviņu, Jāni Loju, Antru Miezi, kā arī Astrīdi Ivasku, Valentīnu Jēkabsonu, Ingmaru Zemzari, Edgaru Mucenieku, Vilni Zariņu, Jāni Rapu, Pēteri Jankavu, Mudīti Dannebergu, Maiju Sinku u.c. visu paaudžu entūziastiem.

2003. gada 26. janvārī

Vai mums ir vajadzīga " Endzelīna rakstība " ?

Esmu arhitekte, tādēļ rakstu celtnieciski-konstruktīvi: latviešu valodu salīdzinu ar celtni, ar ēku:

Ko esam mantojuši

- latviešu tauta ir mantojusi senu, skaistu, bagātu valodu. Šī valoda ir tautas pamats un mājas. Zaudējot to, būsīm zaudējuši sevi kā tautu.
- Raugoties no valodas kā kultūras vērtības viedokļa, tai ir vairākas pakāpes: no pieticīgākās būdiņas (pietiek 600 vārdu), līdz skaistai savrupmājai ar jauku dārzu, kur priecājamies paši savā ģimenē, un kur ar prieku varam aicināt un uzņemt ciemiņus (tīra, vārdiem bagāta un izteiksmīga - neskaitāms daudzums vārdu).
- Mūsu mantotā zeme un valoda skanēt skan mūs dainās. Tās bagātā pūrā varam glabāt neizdzēšamas, jo tās pierakstītas un saglabātas un dziedātas.
- Taču mūsu mantoto zemi un valodu, ko ikdienā lietojām - piesārņoja sveši ļaudis, kas mūs iestūma caurvēja šķūnī 700 gadus.
- To pamanīja, ar to nesamierinājās un to pārvarēja valodnieki: Mīlenbachs, Endzelīns, u.c. Mums bija atradies labs stūrakmens. Cēlām savu valsti, un viņi gādāja par to, ka Latvijas neatkarības pirmajā posmā latviešu valoda tiktāl atkopās, ka ar lepnumu varējām tajā justies kā savās īstās mājās. Pielipušie ĢERMĀNISMI bija izmēzti. Mūsu pašu valodas likumi izdibināti un nostiprināti, tostarp ģ un ch -mūsu Eiropas kultūras loģiska daļa.
- Tomēr atkal ar varu ielauzās naidīgi svešinieki, iekārtojās mūsu mājokļos, noteica ko un kā mums būs runāt, rakstīt un domāt - un 50 PADOMJU gados veica RUSIFIKĀCIJU, mūsu māju pārveidoja par komūnālo dzīvokli un to nodzīvoja līdz beidzamam.

Kur esam, kur būsīm

- Kad beidzot atgūvām savu zemi, tad " privatizējām " paši savu piesmiesto un piedrazoto māju, savu valodu. Nosaucām to par valsts valodu, jo mums taču ir atkal sava valsts!
- Savas sabojātās mājas šķirbas tagad aizlipinām ar līmlentēm un izdaiļojam ar mierinājumiem - iestāstot, ka uzspiestais PADOMISMS nav nekas cits kā mūsu valodas ATTĪSTĪBA un līmlentes mūs aizsargās no nejaukiem kukaiņiem, tagad anglicismiem.
- Atvairām problēmas, gudri spriežot, ka tādi kā Endzelīns, ar visu savu patiesa zinātnieka atziņu bagātību, sen pieder vēsturei. - Tā kā sevi uzskatām par kultūrālu tautu, tad tomēr šos mūsu kultūras pīlārus, kā mūzeja eksponātus, jubileju gados vēl pieminam.
- Būdama arhitekte, zinu, ka ir jau vairāk nekā divpadsmit gadu iekavēts, bet tagad gan pēdējais laiks ķerties pie darba - kas šoreiz ir vieglāk paveicams nekā toreiz, jo mums ir visi darba rīki, plāni jau uzzīmēti, pamati vēl stipri, arī sienas un kāpnes vēl der. Jumts arī jau ir - sava valsts! Ir tikai jāizmēž PADOMISKAIS, jāieliek tīri logi, kārtīgas durvis, jāizdaiļo telpas un jāizravē dārzs - lai būtu prieks un labums pašiem, mūsu nākošām paaudzēm un laipni lūgtiem ciemiņiem.

- Šis ir Latvijas Zinātņu akadēmijas izsludinātais " Mīlenbacha gads ", viņam 150, Endzelīnam 130 - un viņu, kā jau īstu zinātnieku devums, nekad nenovecos. Viņu atziņas ir vislabākā INVESTĪCIJA nepieciešamajam remontam tagad - jaunajos laikos! Neviens Eiropā, vai pasaulē, to no mums neprasa, mūsu pašu ziņā ir mūsu valoda un tas, vai cienām mūsu patieso zinātnieku atziņas. Ja cienīsim tos un sevi, tad arī pasaulei atkal būs pamats cienīt mūs.

- **Sāksim renovēt savu māju, savu valodu. " Endzelīna rakstību " mazie skolēni iemācīsies viegli - arī skolotājiem tā nesagādās lielas pūles. Ja tas citām paaudzēm liksies par grūtu - brīvā valstī tiem neviens nespiedīs renovēt savu pažobeli, ja viņiem tā ērtāk.**

2003. gada jūlijā, Dziesmu svētku laikā

VALODAS POLĪTIKA LATVIJĀ

- sabiedrībā plašā mērā un lielā dažādībā ir apziņa, gatavība un vēlme kaut ko labot savas ikdienā lietotās valodas kvalitātē
- ar valodas problēmām pastāvīgi sadurās arī dažādo profesiju darbinieki
- meklējumi ir manāmi visās paaudzēs un dažādās izpausmēs
- **risinājumi ir meklējami mums pašiem - uz to mūs neviens nespiedīs**
- politika, arī valodas politika, demokratijas apstākļos veidojas sabiedrības un lietpratēju mijiedarbībā
- spēcīga nozīme ir visiem saziņu līdzekļiem, jo sevišķi tiem, kas iedarbojas plašākā sabiedrībā: LTV, radio, dienas avīzēm, populāriem žurnāliem, bērnu literatūrai
- lietpratēji valodas jautājumos ir valodnieki, kuņiem zināmi valodas principi un kas tos savā darbā liek pamatā - ciešā sadarbībā ar dažādo profesiju darbiniekiem lietpratējiem
- milzīga nozīme ir skolām un skolotāju izglītības iestādēm, universitātēm, augstskolām
- valodas izglītība un tās kvalitāte, galvenokārt **Baltu valodu fakultātes** mācībspēku zināšanas un spēja likt drošus pamatus savos studentos, kas nākotnē būs skolotāji, žurnālisti, politiķi, darījumu ļaudis, arī vecāki saviem bērniem...

2004. gada janvārī